

« Հանրակրթական դպրոցների ուսուցիչների և ուսուցչի օգնականների դասավանդման հմտությունների զարգացման ապահովում » ծրագիր

Հետազոտական աշխատանք

Դպրոց՝ Նոր ուղու միջնակարգ

Թեմա՝ Հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորումը տարրական դասարանում

Վերապատրաստող, մենթոր՝ Մարինե Զարոյան

Ուսուցիչ՝ Ազատուհի Մուրադյան

Արարատ 2023թ.

Բովանդակություն

Ներածություն _____	3
Հեքիաթների դերը երեխաների դաստիարակության գործում _____	4
Հետազոտության նպատակը _____	6
Հեքիաթի ուսուցման հետաքրքիր մեթոդ խաղի միջոցով _____	11
Հարցաթերթիկ 1, 2 _____	14
Եզրակացություն _____	16
Գրականության ցանկ _____	17

Ներածություն

Բոլոր երեխաները սիրում են հեքիաթներ լսել և կարդալ: Հեքիաթի բովանդակության հետաքրքրաշարժությունը, դեպքերի զարգացման տրամաբանությունն ու հաջորդականությունը, հերոսների բնավորության գծերի հստակությունը, պարզությունը, հաճախակի կրկնվող սկիզբն ու ինքնատիպ արտահայտությունները, հաճելի ավարտը, մատչելի ընթերցումը: Այդ է պատճառը, որ մեծերը և փոքրերը միևնույն հեքիաթը կարդում են մի քանի անգամ: Ամեն անգամ նրանք հայտնաբերում են նորը, ուսանելին, գրավիչ ու հետաքրքիրը:

Հեքիաթն ունի դաստիարակչական հզոր արժեք, բարոյական կարևոր սկզբունքներ, որոնք ոչ թե ներկայացվում են իբրև քարոզ, այլ արտահայտվում են հերոսների արարքների, խոսքերի միջոցով: Հենց այս հանգամանքն էլ ուժեղացնում է երեխայի հոգու, զգացմունքների և հուզմունքների վրա հեքիաթի թողած ազդեցությունը: Հեքիաթի ինչպես ունկնդրումը (երբ պատմում են մեծերը), այնպես էլ ընթերցումը երբեք երեխաներին ձանձրույթ չեն պատճառում:

<<Ձանձրույթը մտքի թշնամին է>>, - համոզված է Ջ. Ռոդարին:

Ուշագրավ են հեքիաթի վերաբերյալ նրա հետևյալ խոսքերը.

<<Հեքիաթներն ավելի հաճախ հնաճ, հետամնաց մշակութային մոդելներ են արտացոլում՝ այն սոցիալական իրականության ու տեխնիկական նվաճումների համեմատ, որոնց հետ երեխան մեծանալու հետո է առնչվելու: Մակայն այս առարկությունները կվերանան, եթե նկատի ունենանք, որ հեքիաթները երեխայի համար յուրահատուկ աշխարհ են ստեղծում՝ մեզանից ամուր վարագուրված, ինչ-որ թատրոնիկ:

Հայտնի է, որ հեքիաթներն ստեղծվել են մարդկության մանկության շրջանում, երբ գիտության անբավարար զարգացածության աստիճանը մարդուն չէր տալիս այլ ճանապարհով իր երազանքներն իրականություն դարձնելու հնարավորություն, և նա իր երազանքներին երևակայական լուծում էր տալիս:

Հեքիաթները լինում են երեք տեսակ՝ իրապատում, հրաշապատում և կենդանական: Տարրական դասարաններում ավելի շատ ուսումնասիրվում են կենդանական և իրապատում հեքիաթները:

Իրապատում հեքիաթներն ունենում են կենցաղային, հերոսական, սոցիալական և այլ բովանդակություն: Հեքիաթների այդ տեսակի համար առավել կարևոր են իրական, գործնականում իրագործելի դեպքերի ընթացքն ու ստացած լուծումները: Կենդանական հեքիաթները հյուսվել են հնադարում, նրանց հերոսները հիմնականում կենդանիներն են: Ժողովուրդը կենդանիներին անձնավորություն է , նրանց դրել գործողությունների և հարաբերությունների մեջ՝ պարզ, սակայն դաստիարակչական, բարոյական արժեք ներկայացնող լուծումներ տալով դրանց: Հեքիաթի ուսումնասիրությունը տարրական դասարանում իրականացվում է չորս հիմնական քայլերով.

- հեքիաթի ընթերցում՝ բովանդակության ամբողջական ընկալման նպատակով,
- հեքիաթի երևակայական կողմի բացահայտում,
- հեքիաթի բարոյական իմաստի՝ գաղափարի (դաստիարակչական արժեքի) վերհանում,

- հեքիաթի լեզվի և ոճի վերլուծություն:

Հեքիաթի ուսումնասիրությունն իրականացվում է ինչպես պատմվածքինը, այսինքն՝ որպես գեղարվեստական ստեղծագործություն: Մանչանակում է՝ դասը պիտի իրականացվի բացատրական ընթերցանության մեթոդի բոլոր բաղադրամասերի կիրառմամբ:

Հեքիաթների դերը երեխաների դաստիարակության գործում

Հեքիաթների դերը երեխաների զարգացման գործում բազմազան է. սկսած երևակայությունը զարգացնելուց մինչև ճիշտ խոսքի ձևավորում:

Հեքիաթը երեխաներին մատչելի լեզվով նրանց կյանք է սովորեցնում, պատմում չարի ու բարու մասին: Երեխաներն ավելի հեշտ են ընկալում հեքիաթը, քան թե մեծահասակների դաստիարակչական քարոզները: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել. երեխաները, որոնց փոքր հասակից սկսած հեքիաթներ են պատմել, ավելի շուտ են սովորում իրենց մտքերը ճիշտ արտահայտել:

Հեքիաթների դերը երեխաների զարգացման գործում բազմազան է. սկսած երևակայությունը զարգացնելուց մինչև ճիշտ խոսքի ձևավորում:

Հեքիաթը երեխաներին մատչելի լեզվով նրանց կյանք է սովորեցնում, պատմում չարի ու բարու մասին: Երեխաներն ավելի հեշտ են ընկալում հեքիաթը, քան թե մեծահասակների դաստիարակչական քարոզները: Ուսումնասիրությունները ցույց են տվել. երեխաները, որոնց փոքր հասակից սկսած հեքիաթներ են պատմել, ավելի շուտ են սովորում իրենց մտքերը ճիշտ արտահայտել:

Հեքիաթների հիմնական նպատակն է զարգացնել երեխայի երևակայությունը և ստեղծագործական պոտենցիալը:

Մանկական հեքիաթները ընդլայնում են երեխայի բառապաշարը, օգնում են ճիշտ և տրամաբանական խոսք կազմել: Կարևոր է նաև այն, որ հեքիաթները երեխայի խոսքը դարձնում են ավելի էմոցիոնալ և պատկերավոր: Ձևավորվում է հարցերը ճիշտ ձևակերպելու ունակություն:

Երեխաներն ընդհանրապես իրականությունը պատկերավոր են ընկալում, իսկ հեքիաթները հենց նպաստում են իրականության ճիշտ ընկալմանը: Երեխաները հեքիաթների միջոցով պատկերավոր են ընկալում նաև չարն ու բարին: Հեքիաթներում միշտ հաղթում է բարին, ինչը երեխային կօգնի հաղթահարել կյանքի դժվարությունները՝ ենթագիտակցությունում ունենալով բարու հաղթանակի գաղափարը:

Նույն հեքիաթը երեխային կարելի է մի քանի անգամ պատմել, որպեսզի նաև լավ ընկալի հեքիաթի բուն ասելիքը:

Դեռ հին դարերից հեքիաթները մնում են յուրաքանչյուր երեխայի դաստիարակման անբաժան մասը: Հեքիաթներն օգնում են ծնողներին մատչելի լեզվով երեխային ծանոթացնել կյանքին, ծանոթացնում են չարի և բարու հետ: Հեքիաթներն երեխաների համար ավելի հասկանալի են, քան մեծահասակների բարդ ու խճճված զրույցները: Այդ իսկ պատճառով, երեխաներին որևէ բան բացատրելու համար, ծնողները դիմում են

հեքիաթների օգնությանը: Երեխաների կյանքում հեքիաթը շատ կարևոր տեղ է զբաղեցնում: Նրա օգնությամբ երեխաները սկսում են վաղ խոսել և իրենց մտքերը ճիշտ ու զբազետ արտահայտել: Հեքիաթները նաև նպաստում են լավ վարքի դրսևորմանը, այլ անձանց հետ շփման կարողությանը: Երեխաների համար հեքիաթները պետք է ընթերցել «ճիշտ» ժամանակ, երբ նրանք հանգիստ են և լավ տրամադրություն ունեն: Հեքիաթի ամենալավ ժամանակը քնից առաջ ընկած ժամանակահատվածն է, երբ երեխան հանգիստ պառկած է տաք անկողնում և հնարավորություն կա միասին քննարկել հեքիաթը: Հեքիաթը պետք է կարդալ հանգիստ, կենտրոնացած և հաճույքով: Այդպիսի ընթերցանությունը երեխային ավելի շատ դրական էներգիա կփոխանցի և ավելի օգտակար կլինի: Հեքիաթի դերը երեխայի դաստիարակության գործում անհնար է չնկատելը: Երեխաները սովորում են հասկանալ հերոսների ներաշխարհը, վերապրել նրանց անցած ուղին: Սովորում են հավատալ բարու ուժին: Հեքիաթների շնորհիվ կարելի է ոչ միայն հետաքրքիր ու օգտակար ժամանակ անց կացնել, այլ նաև երեխայի անհանգստությունը վերացնել: Հեքիաթն օգնում է հարստացնել երեխայի բառապաշարը, ինչպես նաև խթանում կապակցված խոսքը: Հեքիաթի շնորհիվ երեխայի խոսքը դառնում է ավելի զգայական ու գեղեցիկ: Այս կախարդական պատմությունները ձևավորում են հարցեր տալու ունակությունը, բառակապակցություններ ու նախադասություններ կազմելու հմտությունը: Երեխաների կյանքում հեքիաթների կարևորագույն դերերից մեկն այն է, որ այնտեղ միշտ բարին է հաղթում: Հետագայում դա երեխային կօգնի սովորել հաղթահարել կյանքի դժվարությունները: Կյանքն, իհարկե, իր ուղղումները կմտցնի, բայց, այնուամենայնիվ, երեխայի ենթագիտակցության մեջ ոչինչ չի կորում: Միևնույն հեքիաթը կարելի է և պետք է կարդալ մի քանի անգամ: Դա կնպաստի, որ երեխան ճիշտ ըմբռնի հեքիաթում ներդրված իմաստը: Որպես կանոն, երբ երեխան ամբողջությամբ ընկալում է հեքիաթի իմաստը, նրա հետաքրքրությունը կորում է դրա նկատմամբ: Բացի այդ, յուրաքանչյուր երեխա հեքիաթի մեջ գտնում է այն, ինչն իրեն հետաքրքիր է: Հեքիաթ ընթերցելիս խորհուրդ է տրվում նախ ծանոթնալ նրա բովանդակությանը (եթե անձանոթ հեքիաթ է), ապա այն ձևափոխել տվյալ տարիքային խմբին համապատասխան տերմիններով, դաժան հատվածները ձևափոխել և այլն: Փոքրիկների մոտ բովանդակալից-դերային խաղերի կարիք է առաջանում: Ցանկալի է, որ այդ տարիքում երեխաների հետ փորձեք բեմականացնել արդեն կարդացված հեքիաթները: Դա կարող է լինել օրինակ սեղանի թատրոն (թղթից կտրատել հերոսներին, դեկորացիաները և այլն): Երեխաների հետ կարելի է հորինել սեփական հեքիաթները և դրանք բեմականացնել, հագնելով բեմական հագուստներ, ընտրելով համապատասխան երաժշտություն, դիմելով գրիմի օգնությանը: Հեքիաթը յուրաքանչյուր փոքրիկի լիարժեք զարգացման ամենամատչելի տարբերակներից մեկն է: Այդպես եղել է, կա ու կլինի: Պետք չէ թերագնահատել հեքիաթի դերը երեխայի կյանքում: Ճիշտ ընտրած հեքիաթը դրական ազդեցություն կթողնի երեխայի հուզական ներաշխարհի վրա, կուղղի և կլավացնի նրա պահվածքը, ինչպես նաև կզարգացնի սեփական անձի և ուժերի նկատմամբ հավատը:

ՀԵՏԱԶՈՏՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿԸ

Աշխատանքի նպատակը դասագրքերում զետեղված հեքիաթների՝ դպրոցականների դաստիարակության, աշխատասիրության, մտածողության, բարոյական արժեքների ձևավորման, զարգացման վրա ներգործության բացահայտումն է և հեքիաթաստեղծման կարողությունների ձևավորմանը նպաստող մեթոդական քայլաշարի համակարգումը:

Հետազոտության խնդիրներն են՝

1. Ուսումնասիրել թեմայի վերաբերյալ ուսումնամեթոդական գրականություն,

2. Մատնանշել հեքիաթների անմիջական ազդեցությունը

աշակերտների երևակայության զարգացման և հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորման վրա,

3. Հիմնավորել կրտսեր դպրոցականների անհատականության ձևավորման գործում

հեքիաթների բացառիկ նշանակությունը,

4. Կատարել հեքիաթաստեղծման կարողությունների զարգացմանն

Ուղղված աշխատանքներ և ստուգել դրանց արդյունավետությունը նշված գործընթացում:

Հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորումը տարրական դասարանում

Արդի կրթական համակարգում ընդհանրապես, տարրական դասարաններում բացառիկ տեղ է հատկացվում սովորողների երևակայական և ստեղծագործական կարողությունների ձևավորմանը: Ժամանակակից կրթական համակարգի նպատակներից մեկն է երեխային տալ այնպիսի կրթություն, որը նրան հնարավորություն կտա ոչ միայն գիտելիքներ ձեռք բերել, այլև զարգացնել կարողություններն ու հմտությունները՝ դրանք կիրառելով գործնականում: Կրթություն, որի արդյունքում նա կսովորի ազատ, անկաշկանդ, ինքնուրույն մտածել և գործել: Ուստի ուսուցման գործընթացն աշակերտին պետք է ինքնադրսևորման և ինքնազարգացման հնարավորություն ընձեռի: Դա իրականացվում է սովորողների կողմից նորը փորձարկելու, բացահայտումների, ուսումնառության ընթացքում հեքիաթի միջոցով երեխայի մեջ վեր հանելու ստեղծագործելու կարողությունը, երևակայությունը, գեղեցիկ խոսքը, մտավոր զարգացումը, դաստիարակությունը:

«Հեքիաթը ամենաբարձր ստեղծագործությունն է. նույնիսկ հանճարները չեն կարողանում հեքիաթ ստեղծել, բայց հեքիաթների են ձգտում...», -ասել է Հովհ. Թումանյանը: Հեքիաթը երեխայի առաջին շփումն ու պատկերացումն է իր շրջապատող աշխարհի ու մարդկանց, երևույթների, բնության հանդեպ, հեքիաթներում է նա տեսնում ու լսում չարի ու բարու, պայքարի, հաղթանակի մասին, լսում է գեղեցիկի ու տգեղի մասին, սկսում տարբերել լավն ու վատը, երևակայությունն է զարգացնում: Ու հենց այստեղ էլ ձևավորվում է երեխան որպես անհատ, ու ձևավորվում են նրա հայացքներն ամեն ինչի հանդեպ: Դրանից ծնվում է քաղաքացին, ու հենց այդտեղ է ծնվում սերը հայրենիքի հանդեպ: Բոլորիս մանկությունից մինչև ծերություն ուղեկցում են հեքիաթները: Սկզբում հեքիաթում ենք կարդում, հետո արդեն իրական կյանքում փնտրում, գտնում Քաջ Նազարին, Փանոսին, Հուռուն, Անխելը մարդուն և այսպես շարունակ: Հայ մեծագույն հեքիաթագիր Թումանյանը գիտեր, որ հենց հեքիաթն է ամենակարճ ճանապարհը մարդու մեջ սերմանելու բարություն ու հոգատարություն, սրտացավություն, սեր ու հարգանք բնության ու

շրջապատի հանդեպ, իսկ այդ հատկություններով օժտված մարդը հայրենիքը չսիրել պարզապես չի կարող:

Տարրական դասարաններում հանձնարարելի համարվում են միայն կենդանական ու իրապատում հեքիաթները, իսկ հրաշապատում հեքիաթները, որպես կանոն, այդ տարիքի երեխաներին խորհուրդ չի տրվում կարդալ, քանի որ այս տարիքում երեխաներն ունեն վառ երևակայություն և իրենց լսածը ցանկանում են կիրառելկյանքում ¹ :Հեքիաթի կառուցվածքը բարդ է, երբեմն օղակաձև և. Հաճախ թվում է ուր որ է հեքիաթը կավարտվի, սակայն դրական հերոսի առջև ծառանում են նորանոր անհաղթահարելի թվացող արգելքներ, որոնք հաղթահարելով՝ հերոսը հասնում է իր նպատակին կամ ծնողների ներմանը: Մայրենիի ընթերցարաններում կան ոչ միայն ժողովրդական հեքիաթներ, այլև հեքիաթների գրական մշակումներ: Հեքիաթները ստեղծվել են մարդկային հասարակարգի մանկության շրջանում, երբ մարդն ի վիճակի չէր թափանցելու շրջապատի բնական հասարակական երևույթների էության մեջ, ըմբռնելու դրանց միջև եղած պատճառահետևանքային կապերը: Հենց դրա հետևանքով էլ հեքիաթները շատ պարզ, դյուրահաս ու հաճելի են երեխաների համար, նրանք ոչ միայն սիրով լսում կամ կարդում են դրանք, այլև կրկնակի ու եռակի վերընթերցում: Չկա մարդ, որ հեքիաթներ չսիրի կամ մանկության տարիներին հրապուրված չլինի դրանցով:

Դասավանդման ընթացքում հեքիաթի ուսումնասիրությունն այնպես պետք էտանել, որ դրանք՝ թե՛ իրենցփոխադարձմիասնության մեջ և թե՛ առանձին-առանձին, հասնեն երեխաների գիտակցությանը:

Հեքիաթը կրտսեր դպրոցականների դաստիարակության արդյունավետ ու անփոխարինելի գործոն է: Դաստիարակության մեջ ժառանգականության ու միջավայրի անբարենպաստ ազդեցությունը կարելի է հեքիաթի ուսումնասիրման միջոցով ոչ միայն երեխայի մեջ նվազեցնել, այլև զարգացնել այն հատկանիշները, որոնց միջոցով երեխան միջավայրից կվերցնի միայն դրականը, նաև իր ժառանգական հնարավորությունները առավելագույնս կկիրառի իր մտավոր զարգացման համար:

---

¹ St.uwoto.ua/волшебная сила сказки в жизни ребенка/:

Հեքիաթն ունի դաստիարակչական հզոր արժեք: Դրանք կառուցվում են բարոյական որոշակի սկզբունքներով, որոնք արտահայտվում են հերոսների վարքի, խոսքի և գործողությունների մեջ:

Հեքիաթը բացահայտում է երեխաների ներքին հնարավորությունները, զարգացնում նրանց ստեղծագործական կարողությունները և միաժամանակ դաստիարակչական խոշոր խնդիրներ լուծում: Երեխան հենց հեքիաթի մեջ է հեքիաթ տեսնում: Հեքիաթի շնորհիվ ճանաչում ենք երեխային, բացահայտում նրա ներուժը, հույզերն ու զգացմունքները:

Հեքիաթի օգնությամբ բացահայտվում են երեխաների հիմնախնդիրները և հուզող հարցերը:

Դեռևս տառաճանաչության շրջանում աշխատանքն այնպես պետք է կազմակերպել, որ երեխան բուռն հետաքրքրությամբ լցվի գրքի նկատմամբ և անհամբերությամբ սպասի տառաճանաչության ավարտին: Երբեմն ոգևորությունը այնքան մեծ է լինում, որ սկսում են կարդալ մինչև տառաճանաչության ավարտը:

Պետք է ճանաչել երեխային և ճիշտ առաջնորդվել նրա հետագա ընթերցանության մեջ: Սկզբնական շրջանում հարկավոր է ընտրել այնպիսի հեքիաթներ, որպեսզի երեխան կարողանա կարդալ առանց հոգնելու և ձանձրանալու: Աստիճանաբար նա ձեռք է բերում սահուն կարդալու տեխնիկա, իր մտքերն արտահայտելու հարուստ բառապաշար և ճիշտ, գեղեցիկ խոսք: Նման աշխատանքի ճիշտ կազմակերպման դեպքում որոշ ժամանակ անց սովորողն իր պատասխանների մեջ դառնում է ավելի վստահ և անսխալ: Երեխան որքան սահուն է սկսում կարդալ, այնքան մեծանում է նրա սերը ընթերցանության նկատմամբ: Նա այլևս լուրջ դժվարության առջև չի կանգնում տնային հանձնարարությունների կատարման ժամանակ:

Հեքիաթը երեխայի զարգացման գործում նույնպես մեծ նշանակություն ունի, որքան խաղը: Հեքիաթների միջոցով երեխան ծանոթանում է մարդկային փոխհարաբերություններին, աշխարհի կառուցվածքին, ծանոթանում է այնպիսի հասկացությունների, ինչպիսիք են լավն ու վատը, չարն ու բարին:

Երեխաները շատ են սիրում այն հեքիաթները, որոնք վերցված են կյանքից: Հետևաբար նախընտրելի է հեքիաթ հորինել, որտեղ գլխավոր գործող անձը հենց ինքը

երեխան է և իր շուրջ գտնվող խաղալիքները: Պետք է հեքիաթը զվարճալի ձևով ներկայացնել:

Հեքիաթիդերը երեխայի զարգացման գործում բազմազան է՝ սկսած երևակայությունը զարգացնելուց մինչև ճիշտ խոսքի ձևավորումը:

Հեքիաթը երեխաներին մատչելի լեզվով կյանք է սովորեցնում, պատմում չարի ու բարու մասին: Երեխաներն ավելի հեշտ են ընկալում հեքիաթը, քան մեծահասակների դաստիարակչական քարոզները: Այն երեխաներին, որոնց փոքր հասակից հեքիաթներ են պատմել, ավելի շուտ են սովորում իրենց մտքերը ճիշտ արտահայտել: Հեքիաթների հիմնական նպատակն է զարգացնել երեխաների երևակայությունը և ստեղծագործական ներուժը:

Հեքիաթի դասավանդման աշխատանքն ունի երկու հիմնական փուլ՝ բովանդակության կամ սյուժեի հաղորդում և հեքիաթային կամ երևակայական կողմի բացահայտում: Սրանք երկուսն էլ խիստ կարևոր ու անհրաժեշտ են նյութի յուրացման ու նրանից բխող կրթական ու դաստիարակչական նպատակների իրականացման համար և երբեք չեն կարող փոխարինել միմյանց:

Տարրական դասարաններում հեքիաթն ամենից առաջ պետք է դասավանդել որպես գեղարվեստական ստեղծագործություն: Երբ հեքիաթի բնագիրը բազմակողմանիորեն մշակված ու յուրացված կլինի, այն ժամանակ միայն կարելի է անցնել հեքիաթի երևակայական կողմի բացահայտմանը: Աշակերտների առաջ պետք է բաց անել հեքիաթի հեքիաթային քողը, ցույց տալ նրանում եղած իրականն ու անիրականը, ճշմարտապատումն ու երևակայականը՝ իհարկե, այդ ամենը կատարելով կոնկրետ նյութի վրա, պարզ ու մատչելի ձևով, որպեսզի երեխաները տեսական բացատրությունները կապեն գործնականի հետ, յուրաքանչյուր բառ ու հասկացություն իմաստավորեն կոնկրետ բովանդակությամբ:

Տարրական դասարաններում հաճախ կիրառվում է հեքիաթի ուսուցման հետևյալ մեթոդը. Երեխաներն ինչ-որ չափով ծանոթանում են ուսուցանվող հեքիաթին, արդեն կարդացել են այն: Նրանց տրվում է հեքիաթի յուրաքանչյուր դրվագին համապատասխանող առանձին նախադասություններ, որոնք պետք է դասավորել ճիշտ և տրամաբանված հերթականությամբ:

Երեխաներին առաջարկվում է գրատախտակին կամ տետրում կազմել հեքիաթ իկառուցվածքը հետևյալ ձևով.

1. Հեքիաթի ազգային պատկանելությունը կամ հեղինակը,
2. գործող անձանց անունները,
3. գործող անձանց գործողությունները,
4. առաջի դրվագ,
5. երկրորդ դրվագ,
6. երրորդ դրվագ,
7. հանգուցալուծում:

Որպես հեքիաթի ուսուցման մեթոդ՝ կարելի է կիրառել խնդրահարույց հարցադրման նմանատիպ եղանակներ, քարտեր և այլն:

Հեքիաթի ուսուցման հետաքրքիր մեթոդ է այն խաղի միջոցով ուսուցանելը

1. Առաջարկում ենք պատրաստել քարտեր՝ դրանց վրա նշելով դերերը կամ հեքիաթի թեման:
2. Հորինել հեքիաթ ըպատահական դուրս բերված երեք քարտերի հիման վրա, որոնք բաժանվում են աշակերտական խմբերին: Խմբերն աշխատում են՝ մրցելով, թե ում հորինած հեքիաթն ավելի լավ կստացվի:
3. Ուսուցիչը քարտերը դնում է սեղանին, խմբերից մեկի ավագը վերցնում է մեկ քարտ, և խումբը հեքիաթ է հորինում այդ քարտի շուրջ: Երկրորդ խումբն աշխատում է այդ քարտերի շարունակության վրա և հորինում է հեքիաթի շարունակությունը:

Երրորդ խումբը գրում է հեքիաթի ավարտը, ստացվում է համագործակցային ստեղծագործություն, և ձևավորվում է մի երկար շարժանկար:

Հեքիաթներում իրականի ու անիրականի այս սահմանագծումն ու տարբերակումն զգալի դարձնելու համար հաճախ կարելի է նաև համապատասխան օրինակներ բերել արտադասարանային ընթերցանության միջոցով աշակերտների կարդացած կամ նախորդ դասարաններում անցած հեքիաթներից: Երբ դրան երեխաները կվարժվեն, պետք է նաև պարզ բացատրություններ ու հիմնավորում տալ հեքիաթներում երևակայականկաման իրական տարրի առկայության վերաբերյալ,

որպեսզի նրանց պարզ լինի, թե ինչու է ժողովուրդն իր մտքերն ու ցանկություններն արտահայտելու համար դիմել այդ միջոցին:

Հեքիաթի դասավանդումը պետք է ավարտվի նրա բարոյախոսական կամ դաստիարակչական եզրակացության բացահայտմամբ, որն այս տիպի նյութերի ու սումնասիրության աշխատանքի ամենահիմնական և առանձնահատուկ կողմերից մեկն է: Հետևաբար՝ հեքիաթի բուն բովանդակությունն աշակերտներին հասցնելու համար բնագիրը լավ մշակելուց, անհրաժեշտ բացատրություններ ու մեկնաբանություններ տալուց հետո պետք է հարցնել, թե նրանք ինչ սովորեցին այդ հեքիաթից, որն էր նրա հիմնական միտքը:

Հեքիաթների դասավանդման ամենավերջին փուլն այն համապատասխան առաձների, ասացվածքների ու հանելուկների հետ կապելն է: Եթե հեքիաթի բովանդակությունը երեխաների համարարդեն պարզ է, համապատասխան առաձներ ու հանելուկներ գտնելը և դրանք բացատրելն ու հեքիաթի հետ կապելը դժվար չէ, և մեծապես նպաստում են ինչպես հեքիաթի բարոյախոսական կողմի ճիշտ ընկալմանը, այնպես էլ երեխաների վրա նրա ունեցած ազդեցության ուժեղացմանը:

Հեքիաթների դասավանդման այս եղանակից բացի, գործադրման համար հանձնարարելի կարելի է համարել նաև պատմողական և հորինողական ձևերը, որոնք հեքիաթների ավանդման մեջ բազմազանություն ու լեհտաքրթրություն կմտցնեն:

Պատմողական ձևով անցնելիս հեքիաթը չի ընթերցվում, այլ պատմվում է ուսուցչի կողմից՝ գեղարվեստական պատմումի ու արտահայտչական միջոցների հնարավոր լայն օգտագործմամբ: Այս դեպքում աշակերտները ոչ միայն հեշտությամբ և շատ ավելի լավ են յուրացնում հեքիաթի բովանդակությունը, այլև ընդօրինակում են ուսուցչի պատմելաձևը, խոսքի շեշտադրությունը, արտահայտչական ձևերը և նույնիսկ դիմախաղերն ու այն շարժումներն, որոնք ուղեկցում են նրա խոսքին: Հեքիաթների դասավանդման այս ձևը հիմնականում գործադրելի է 1-ին դասարանում, իսկ մյուս դասարաններում՝ որպես գեղեցիկ խոսքի օգնությամբ երեխաների վրա ներգործելու, ինչպես նաև լավ պատմելու օրինակ տալու միջոց: Պատմողաբար ավանդելը ժողովրդական ծագում ունի, որպես շատ հին ու փորձված մեթոդ՝ կարելի է գործադրել նաև մեր օրերում:

Հեքիաթները կարելի է դասավանդել նաև հորինողական ձևով, որը հիմնականում ակտիվ, ստեղծագործական մեթոդ է, և, որպես այսպիսին, շատ լայն կիրառություն պետք է ունենա դասավանդման ընթացքում:

Այս մեթոդով աշխատելիս աշակերտներից չենք պահանջում, որ նրանք պատմելիս տառացիորեն պահպանեն հեքիաթի սյուժետային գիծը: Երեխայի մտքերին ազատություն ենք տալիս՝ թողնելով, որ յուրովի վերարտադրի հեքիաթի բովանդակությունը, ցանկացած փոփոխություններ մտցնի նրանում, եթեի հարկե, այդ փոփոխությունները չեն հակասում հեքիաթի ընդհանուր ոգուն: Իսկ ավելի հաճախ՝ հեքիաթն անցնելուց հետո, երեխաներին կարելի է հանձնարարություն տալ նույն թեմայով նոր հեքիաթներ հորինել:

Հեքիաթը կարող է կիրառվել արտադասարանական ընթերցանության դասերին: Այն հնարավոր է իրականացնել մի քանի փուլերով ² :

Դրանք են.

1. Հեքիաթի ստեղծագործման կամ ընտրման փուլ:
2. Նախապատրաստական փուլ:
3. Դասարանում հեքիաթի մուտքի կամ կախարդական մթնոլորտի ձևավորման փուլ:
4. Հեքիաթի ընթերցման փուլ:
5. Հարցուպատասխան:
6. Երեխաների կողմից հեքիաթի շարունակության ստեղծագործման փուլ.
  - համագործակցային խմբերի կազմում,
  - համագործակցային աշխատանք:
7. Համագործակցային խմբի կողմից իրենց հորինած շարունակությամբ հեքիաթի պատկերման փուլ:
8. Ամփոփման փուլ:

Հեքիաթը իրապես մեծ դեր կարող է խաղալ ստեղծագործելու կարողությունների ձևավորման համար, քանի որ սիրելով այն՝ երեխան մեծ հաճույքով և առանց բարդությունների, ազատորեն կարող է վերարտադրել իր լսածն ու տեսածը, սեփական մտքերը, հատկապես այն ժամանակ, երբ հանձնարարվում է շարունակել հեքիաթը:

---

² Տե՛ս Ա. Ե. Տեր-Գրիգորյան, «Հայոց լեզվի մեթոդիկա տարրական դասարաններ, 1980, էջ 205,206:

Կարելի է կատարել որոշակի ուսումնասիրություն կիրառելով հետևյալ հարցաթերթիկները և պարզել, թե երեխաները ինչ են նախընտրում՝ հորինել հեքիաթ, թե ընթերցել.

Հարցաթերթիկ

Հարցաթերթիկ 1

Անուն, ազգանուն _____ դասարան _____

1. Ի՞նչ ես սիրում կարդալ.

հեքիաթ

պատմվածք

բանաստեղծություն

դժվարանում եմ պատասխանել

Հարցաթերթիկ 2

Անուն,զգանուն _____ դասարան _____

1. Երբևիցե փորձե՞լ ես հեքիաթ հորինել, փոխել հեքիաթի սկիզբը, վերջը կամ ավարտը.

այո

ոչ

դժվարանում եմ պատասխանել:

Կարելի է դասարանը բաժանել համագործակցային երկու խմբի: Խմբերը կատարում են երկու տարբեր հեքիաթի վերլուծություններ:

Յուրաքանչյուր խմբին տրվում են հարցաթերթիկներ, որոնց պատասխանները քննարկվում են խմբի ներսում:

Հարցաթերթիկի հարցեր

1. Ինչպե՞ս է հեքիաթը սկսվում և ավարտվում:
2. Ի՞նչը ձեզ դուր եկավ այս հեքիաթում:
3. Ի՞նչը ձեզ դուր չեկավ այս հեքիաթում:
4. Ո՞ր հերոսը ձեզ ամենաշատը դուր եկավ: Ինչու՞ :
5. Ո՞ր հատվածը ամենաշատը դուր եկավ: Ինչու՞ :

Խմբերը ներկայացնում են հարցերի պատասխանները, քննարկում և կատարում համապատասխան վերլուծություն:

Եզրակացություն

Հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորումը տարրական դասարանում

Հետազոտական աշխատանքում ուսումնասիրվում է «Հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորումը 2-րդ դասարանում»: «Հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորումը 2-րդ դասարանում» ուսումնասիրության նպատակն է հիմնավորել նշված թեմայի արդյունավետ ուսուցումը ժամանակակից մեթոդներով:

1. Հեքիաթներ կարդալ չսիրող և ընթերցման նկատմամբ ի սկզբանե անտարբեր երեխաներ չեն լինում: Պարզապես անհրաժեշտ է ճիշտ և նպատակային կազմակերպել դրանց ընթերցանությունը:

2. Հեքիաթների միջոցով երեխաները շատ բաներ են իմանում շրջակա միջավայրի, բնության երևույթների, մարդկային հարաբերությունների մասին, որն էլ նրանց մտածողության, երևակայության, խոսքի զարգացման հիմք է դառնում:

3. Հեքիաթների ուսուցումը տարրական դասարաններում զարգացնող դեր է կատարում, իսկ հեքիաթաստեղծման կարողության ձևավորմամբ այդ զարգացման մակարդակը էլ ավելի է բարձրանում:

4. Հեքիաթաստեղծումը նպաստում է երեխաների մտավոր, ստեղծագործական կարողությունների և խոսքի զարգացմանն ու ձևավորմանը:

Բանալի բառեր. Մեթոդ, հեքիաթ, հեքիաթաստեղծման կարողություն, հարցաթերթիկ, հիմնախնդիր, դժվարություններ, ուսուցում:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՑԱՆԿ

1. Աբեղյան Մ., «Հայ հին գրականություն», 2-րդ հատոր, Երևան, 1944:
2. Ալեքսանյան Ա., Հեքիաթի տեխնոլոգիայի կիրառումը դպրոցում, Նախաշավիղի 1-2, 2009 :
3. Գրիգորյան Գ., Հայ ժողովրդական բանահյուսություն, 1967:
4. Գյուլամիրյան Ջ., Հայոց լեզվի տարրական ուսուցման մեթոդիկա, Երևան, Չանգակ 2015: Գյուլամիրյան Ջ., Երևան, Չանգակ 2018
5. Համացանց:
6. Հովհ. Թումանյան, երկերի ժողովածու, հ. V, Երևան, 1945:
7. Ղանալանյան Ա., Ժողովրդական բանահյուսության մի քանի հարցեր, Երևան, 1954:
8. Մնացականյան Ե., Գրականագիտական ուղեցույց բառարան, Երևան, 2013:
9. Մնացականյան Ե., Մանկական գրականության դերը, հայ գիրքը և հայ գրականությունը, Երևան, 2013:
10. Նուրիջանյան Կ., Հեքիաթը որպես գրական ժանր, Նախաշավիղի 3, 2007:
11. Տեր-Գրիգորյան Ա., «Հայոց լեզվի մեթոդիկա», 1980:
12. Մարգարյան Վ., Գրիգորյան Ս. և ուրիշներ, Մայրենի 2-րդ դասարան, Մանմար, Երևան, 2014:
13. woto.ua /волшебная сила сказки в жизни ребенка/: